

ФУҚАРОЛАР СИЁСИЙ МАДАНИЯТИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ

Шоимов Алишер Раҳматуллоевич

Термиз давлат университети фалсафа кафедраси катта ўқитувчи

тел:+998912377701

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада мамлакатимизда фуқароларнинг сиёсий маданиятини шакллантиришнинг усул ва воситалари борасида фикр-мулоҳазалар келтирилган. Шунингдек, сиёсий-ҳуқуқий саводхонликнинг кучли фуқаролик жамияти қуришдаги аҳамияти ишончли далиллар асосида очиқ берилган.

Калит сўзлар: сиёсий маданият, ҳуқуқий онг, фуқаролик жамияти, давлат, қонунчилик тизими, дунёқараиш.

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлены мнения о методах и средствах формирования политической культуры граждан в нашей стране. Также на основе достоверных данных раскрывается важность политической и правовой грамотности в построении сильного гражданского общества.

Ключевые слова: политическая культура, правосознание, гражданское общество, государство, правовая система, мировоззрение.

ABSTRACT

This article presents opinions on the methods and means of forming the political culture of citizens in our country. Also, based on reliable data, the importance of political and legal literacy in building a strong civil society is revealed.

Key words: political culture, legal consciousness, civil society, state, legal system, worldview.

КИРИШ

«Дунёқараиш» тушунчаси ўзликни англаш, ватанпарварлик, миллий ғурур, тарихий хотира, маънавий баркамоллик каби туйғу ва тушунчалар билан узвий боғлиқ ҳолда шаклланади. Чунки, дунёқараиш айнан ана шу руҳий-ижтимоий ҳодисалар орқали ойдинлашади, умуминсоний қадриятларнинг тарихий бир бўлагига айланади. Фалсафий дунёқараишнинг тарихий шакллари инсоният тараққиётининг қонуний натижаси бўлиб, жамият ривожланишининг маънавий мезони сифатида намоён бўлган. Фуқаролар фаоллигини оширишда уларнинг сиёсат ва ҳокимият ҳодисаларига нисбатан шахсий муносабатларини ифодаловчи баҳолаш ҳукмлари аҳамиятга молик маънавий ҳодисадир. Бундай шахсий - мазмуний муносабатларнинг мавжудлиги инсоннинг ўз фуқаролик

бурчини англаб етган сиёсий субъект сифатида фаолият кўрсата олишини ифода этади.

Шунинг учун инсоннинг кадриятларга доир муносабатларининг турлича шаклда рўй бериши (масалан, ҳокимиятга, давлатга, партияларга ва институтлашмаган субъектларга нисбатан) сиёсий маданиятнинг муҳим тузилишини тавсифлаб беради. Умуман, сиёсий маданият инсоннинг сиёсий ҳодисалар ҳақидаги кадриятларга доир тасаввурлари ва унинг амалиётда намоён бўладиган хулқининг кодекси ёки унинг сиёсий ҳокимият субъекти сифатидаги фаолиятининг услубидир. Шу маънода, сиёсий маданият фуқаронинг умуминсоний аҳамиятга молик бўлган сиёсий фаолият намуналарини қай даражада эгаллаганлигини намоёиш қилади. Шунингдек, у инсоннинг тафаккурлаш ва амалий фаолият меъёрларининг жамият маданий, деб тан оладиган субъективлигини қанчалик даражада ошира олганлиги ҳақидадир. Жамиятнинг ҳар бир аъзоси ижтимоийлашув ва камолотга эришиш жараёнида ижтимоий-маданий мавжудот сифатида шаклланади. Шунингдек, инсон жамиятда ҳукмрон бўлган ижтимоий-маданий тизимнинг асосий хусусиятларини ўзида уйғунлаштиради ва умумлаштиради. Айни пайтда ҳар бир индивид сиёсий маданият ташувчи ҳисобланади ва шу сабабли ҳам сиёсий маданият сиёсий - маданий тизимнинг умумлаштирувчи, бирлаштирувчи қисми деб қаралади.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР.

Сиёсий маданият - бу муносабатлар тизими ва айни пайтда авлодлар алмашинуви натижаси, уни ташкил этувчи унсурларни ишлаб чиқиш ва қайта ишлаб чиқиш жараёнидир. Сиёсий маданият ривожланиб борувчи динамик ҳодисадир. Инсонда дунёқараш шаклланишидан сўнг уни ҳимоя қилишга қодир ҳуқуқий маданият шаклланишига шарт - шароитлар яратиш зарурияти туғилади. Демак, ҳуқуқий маданият ва ҳуқуқий ҳимоянинг мавжудлиги жамиятни демократиялашнинг асосий қафолатларидан биридир. Қолаверса, демократияни табиий равишда ривожлантириш учун фуқароларнинг умумий маданиятлилик даражаси ҳам юқори бўлиши лозим. Аниқроғи, демократик жараён билан инсоннинг маданиятлиги ўртасидаги мувозанат доимий характерига эга бўлиши керак. Фақат юксак маданиятгина жамиятни ҳақиқий демократик ривожланишга олиб келади. Шунингдек, бу жараёнлар инқилобий эмас, балки тадрижий йўл билан бўлиши зарурлиги ҳам муҳим аҳамият касб этади. Яъни табиий ривожланиш йўли бошқа усулларга қараганда энг маъқулидир.

Жахон тарихий тажрибаси бундай йўлни охириги ютуқ сифатида танлагани бежиз эмас. Сиёсий маданият узоқ йиллар ва авлодлар алмашинуви натижасида таркиб топган сиёсий анъаналар, сиёсий амалиёт меъёрлари, ғоялар, турли ижтимоий институтлар ўртасидаги ўзаро муносабатларга доир концепциялар ва эътиқодларни ўз ичига олади. У кишиларнинг ўзлари яшаётган мавжуд тизимга, ундаги институтларга ва хатти - ҳаракат қоидаларига, алоҳида шахс, жамият ва давлат ўртасидаги ўзаро муносабатлар тамойилларига нисбатан шаклланган интилишлари ва кўрсатмаларни ҳам ўз ичига қамраб олади.

Сиёсий маданият қадриятга оид ва меъёрий тизим ҳисобланади. У ўзида сиёсий тизимдаги таянч, эътиқодлар, кўрсатмалар, йўналишлар, интилишлар тимсолларини акс эттиради ва бирлаштиради. Америкалик сиёсатшунос Д. Дивайннинг фикрича, сиёсий маданият маълум ижтимоий - сиёсий тизим аъзолари ёқлайдиган, “кенг тарқалган, фундаментал сиёсий қадриятларнинг тарихий тизимидир”¹. Сиёсий маданият “сиёсий мафкура”, “легитиммен”, “суверенитет”, “қонун бошқаруви”, “сиёсий партия” каби категорияларни ўрганишни ҳам тақозо этади. Сиёсий маданият маълум даражада жамият аъзолари олдида чегаралашлар қўяди. Сиёсий жараёнлар ва сиёсий ҳулқда намоён бўладиган эътиқодлар, ҳис - туйғулар ва қадриятлар олдидаги бундай чегаралашлар ҳам ўз навбатида сиёсий маданиятнинг муҳим унсури ҳисобланади.

Алоҳида шахснинг, гуруҳнинг ва бошқа ижтимоий бирликларнинг умумий дунёқарашининг таркибий қисми бўлган сиёсий дунёқараш сиёсий маданиятнинг энг муҳим компонентиدير¹. Сиёсий маданиятни ташкил этувчи қадриятлар, йўналишлар, кўрсатмалар, стереотиплар сиёсий тизимнинг шаклланиши ва сақланиб қолишида асосий ўринни эгаллайди. Жамият аъзолари ўзаро баҳам кўрадиган “ижобий” қадриятлар тизими миқдори унинг алоҳида компонентлари ўртасидаги ўзаро мурося ва келишувни белгилайди ва унинг барқарорлиги ҳамда яшаб қолиш қобилятининг нечоғлик мустақил эканлигини аниқлаб беради.

ХУЛОСА

Кишилар ўзларини ижтимоий, иқтисодий, сиёсий манфаатлари ёки имкониятларини рўёбга чиқариш учун амалиётда иштирок эта бошлагандагина, сиёсий маданият шаклланиб боради. Бундай маданиятни эгаллаш фақат сиёсий партиялар, манфаатлар гуруҳлари фаолиятида иштирок этиш орқалигина рўй беради. Ҳеч бир инсон яқка ўзи ҳаракат қилиб, ўзининг моддий, сиёсий, ҳуқуқий манфаатини ёки эркин фикрлаш ҳуқуқини қўлга киритолмайди.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ (REFERENCES):

1. Almond G., Verba S. The Civic culture. Political attitudes and democracy in five nations. Princeton. - N.Y., 1963.
2. Kaase M. Partizipation. Staat und Politik. Bonn, 1991, S. 251-252.
3. Козырев Г.И. Основы социологии и политологии: учебник. – М.: ИД «ФОРУМ», 2008. – 110 с.
4. Болховитина Т.С. Модели политического участия: проблемное поле теоретического анализа // Научные ведомости. Серия История. Политология. Экономика. Информатика. 2012. №13 (132). Выпуск 23. – С. 161.
5. Барсегян В.М. Формы и факторы политической активности молодежи: классические концепции и современные исследования // Гуманитарные и социально-экономические науки. 2014, № 4. – С. 121.
6. Пантелеева Д.М. Теоретические основания изучения политической активности / Д.В. Пантелеева // Актуальные проблемы развития человеческого потенциала в современном обществе. – Пермь: ПГНИУ, 2016. – 56-57 с.
7. Шестопап Е.Б. Очерки политической психологии. – М. – 1990. – С. 24-37.
8. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва ҳалқ фаровонлигининг гарови. – Т.: Ўзбекистон, 2016. – 23.
9. Шоимов, А. (2020). ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПОЛИТИКИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА И ГОСУДАРСТВА НА НОВОМ ЭТАПЕ НАЦИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ УЗБЕКИСТАНА. *Вопросы политологии*, 10(11), 3330-3338.
10. Rahmatulloevich, S. A. (2023). POLITICAL ACTIVITY IS THE BASIS OF NATIONAL DEVELOPMENT. *American Journal of Research in Humanities and Social Sciences*, 17, 160-166.